

Watervogeltelling in januari 1989

Waterfowl census in January 1989

L. M. J. VAN DEN BERGH

Voor de drieëntwintigste maal werd in januari 1989 de landelijke midwintertelling uitgevoerd. De meeste gegevens werden verzameld tijdens het voorkeursweekend van 14-15 januari, maar de totale periode waarin werd geteld, besloeg het tijdvak van 7 tot 26 januari. Zie voor indeling teldistricten figuur 1.

Doordat de gehele maand januari werd gekenmerkt door zacht weer zonder vorst of sneeuw, verplaatsten de bij ons overwinterende populaties zich niet over grote afstanden. Hoogstens vonden op regionale schaal geringe verschuivingen plaats. Hierdoor werd het gevaar van dubbeltellingen aanzienlijk verkleind. De resultaten van deze telling zijn goed vergelijkbaar met die van januari 1988, toen er eveneens sprake was van een zeer zachte winter met nauwelijks vorst.

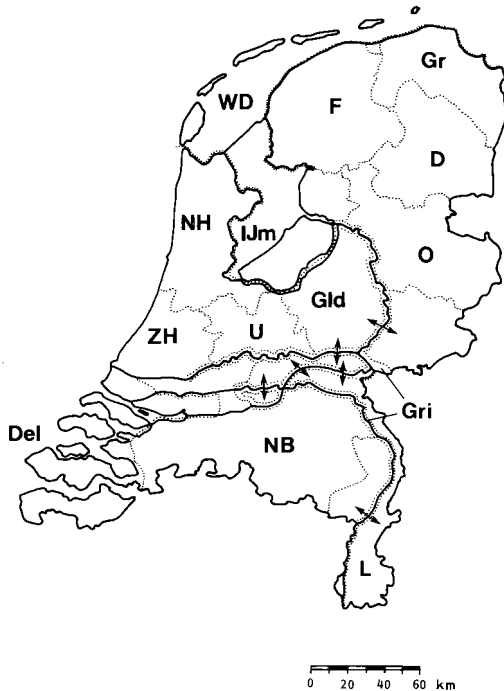
In totaal kwamen in 1989 van 590 telgebieden bruikbare gegevens binnen (figuur 2). Slechts eenmaal eerder (1984) werd een groter aantal gebieden (593) geteld (Van den Bergh 1986). Ten opzichte

van 1988 was er een lichte stijging van het aantal getelde gebieden (Van den Bergh 1990), hetgeen mede het grotere aantal watervogels in 1989 kan hebben veroorzaakt.

Resultaten

In de 590 gebieden die in januari 1989 werden bezocht, zijn in totaal 1 518 000 watervogels geteld, 110 000 meer dan in januari 1988. De grootste concentraties watervogels hielden zich op in de provincie Noord-Holland (241 000), in het Waddengebied (236 000) en in het IJsselmeergebied (211 000). In deze drie districten tezamen bestond 45% van alle aanwezige watervogels uit Smienten. Andere regio's waar meer dan 100 000 watervogels verbleven, waren Friesland (199 000), het Deltagebied (180 000) en de Grote Rivieren (157 000). In deze gebieden maakten Smienten 39% van het totaal uit.

De Smient was verreweg de talrijkste eendesoot

Figuur 1. Indeling teldistricten. Counting districts.

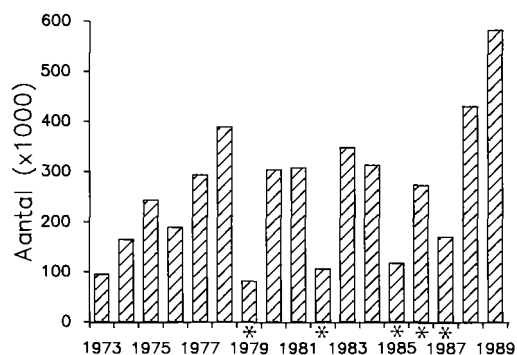

Figuur 2. Overzicht van de getelde gebieden in januari 1989. Areas counted in January 1989.

Tabel 1. Resultaten van de telling in januari 1989. *Numbers of waterfowl counted in January 1989.*

District	District	Gr	F	D	O	Gld	U	NH	ZH	NB	L	WD ¹	IJm ¹	GRi	Del	Totaal
Aantal gebieden	Numbers of areas	36	39	14	49	33	47	99	42	34	4	28	34	37	94	590
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	15	20	3	19	82	63	211	22	117	0	77	104	85	676	1494
Fuut	<i>Podiceps cristatus</i>	82	810	22	243	97	505	961	336	93	1	133	1644	730	4534	10191
Knobbeltzwaan	<i>Cygnus olor</i>	131	394	95	806	272	654	2153	1577	174	0	118	607	1806	810	9597
Kleine zwaan	<i>C. columbianus</i>	209	353	5	2168	2388	1446	936	413	361	0	760	821	1086	913	11859
Wilde zwaan	<i>C. cygnus</i>	15	277	15	78	33	14	91	2	20	0	426	630	404	18	2023
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	39	74	2	0	17	20	405	54	13	0	35616	1216	92	7667	45215
Smient	<i>Anas penelope</i>	9003	135309	21	5552	1232	12023	134962	37255	2178	0	114381	60184	25081	47918	585099
Krakeend	<i>A. strepera</i>	6	26	0	50	11	76	442	230	52	0	57	258	112	904	2224
Wintertaling	<i>A. crecca</i>	469	3916	199	2128	1464	149	4424	1991	1912	182	9694	23540	2604	8039	60711
Wilde Eend	<i>A. platyrhynchos</i>	28381	37283	16950	28184	10239	12361	33317	16252	18093	138	28476	33747	27810	53667	344898
Pijlstaart	<i>A. acuta</i>	92	104	3	23	7	0	86	41	64	0	4062	113	328	3812	8735
Zomertaling	<i>A. querquedula</i>	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Slobeeend	<i>A. clypeata</i>	128	470	3	39	76	83	807	1031	151	0	4303	658	142	895	8786
Krooneend	<i>Netta rufina</i>	1	0	0	1	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	5
Tafeleend	<i>Aythya ferina</i>	715	1834	406	821	1023	1150	3175	510	795	0	826	14526	13004	2509	41294
Witoogeend	<i>A. nyroca</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Kuifeend	<i>A. fuligula</i>	3260	3881	84	1148	1450	2692	13125	1860	728	0	839	26760	14024	12523	82374
Toppereend	<i>A. marila</i>	18	8	0	110	0	0	35	0	0	0	5295	34598	5	807	40876
Eidereend	<i>Somateria mollissima</i>	0	5	0	0	0	0	147	0	0	0	25798	141	1	789	26881
IJseend	<i>Clangula hyemalis</i>	3	0	0	0	0	0	1	1	0	0	11	11	0	63	90
Zwarte Zeeëend	<i>Melanitta nigra</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	461	0	0	561	1022
Grote Zeeëend	<i>M. fusca</i>	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	5	2	2	2	12
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>	37	31	42	29	13	45	231	30	75	0	168	805	38	5274	6818
Nonnetje	<i>Mergus albellus</i>	17	150	0	83	23	40	132	10	5	0	18	414	423	23	1338
Middelste Zaagbek	<i>M. serrator</i>	0	50	0	4	3	0	9	5	0	0	208	56	8	3736	4079
Grote Zaagbek	<i>M. merganser</i>	75	274	17	119	30	44	289	28	1	0	577	1191	545	907	4097
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	235	92	3	132	580	445	2117	500	369	6	326	93	649	687	6234
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	8365	13432	654	9492	5788	11111	42606	16875	1895	19	3204	8238	67958	21454	211091
Zwemeend	<i>Anas spec.</i> ²	0	0	0	132	0	0	146	0	9	0	0	150	0	976	1413
Duikendeend	<i>Aythya spec.</i> ²	16	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	24
Totaal	Total	51322	198793	18524	51361	24828	42921	240820	79024	27105	346	235839	210507	156937	180164	1518491

¹ onvollledige telling incomplete count, ² niet gedetermineerd not identified.

Figuur 3. Aantal getelde Smienten in ons land tijdens de tellingen in januari 1973-89. *Numbers of Wigeon counted in The Netherlands in January 1973-89.* (* strenge winter, severe winter).

in Nederland. Voor het eerst overschreed het aantal een half miljoen. Waarschijnlijk zijn ten gevolge van het zachte weer veel Smienten niet verder naar het zuiden doorgetrokken (figuur 3). De Wilde Eend werd in januari 1989 beduidend minder gezien dan de Smient, maar dat zal mede zijn veroorzaakt doordat de eerste soort zich zeer sterk verspreid in kleine groepjes ophield. Concentratievorming treedt bij de Wilde Eend in ons land vooral op tijdens koudeperiodes. Het landelijke totaal lag voor de Wilde Eend 33 000 lager dan in januari 1988, ondanks het grotere aantal getelde gebieden.

Zoals gebruikelijk maakte de Meerkoet deel uit van de top-drie. Het getelde aantal ligt sedert de drie strenge winters van 1985-87 nog altijd onder dat van het begin van de jaren tachtig, maar vertoont toch een lichte stijging ten opzichte van 1988. Het leeuwedeel van de meerkoetenpopulatie hield zich op langs de Grote Rivieren, waar er 68 000 (32%) werden geteld. Ook Noord-Holland (20%) en het Deltagebied (10%) waren in januari 1989 belangrijke verblijfplaatsen voor Meerkoeten.

Van alle andere watervogelsoorten bleven de getelde aantallen beneden de 100 000. Hieronder waren echter soorten die in relatief groot aantal in ons land verbleven. Door het zachte weer bleven bijvoorbeeld 8800 Slobeenden bij ons overwinteren. Nog nooit eerder werden zoveel Slobeenden tijdens een wintertelling in Nederland vastgesteld. De Wintertaling was in groot aantal present (61 000 vogels), wat vooral moet worden toegeschreven aan concentraties in de Oostvaardersplassen (ruim 20 000 vogels), in het Waddengebied (9700) en in de Deltawateren (8000).

Kuifeend (82 000) en Tafelend (41 000) waren minder talrijk dan op grond van de zachte winter mocht worden verwacht (in de eveneens zachte winter van 1988 135 000 Kuifeenden en 52 000 Tafelenden) en datzelfde geldt voor de Brilduiker waarvan er slechts 6800 werden geteld.

Doordat het open water van het noordelijke IJs-

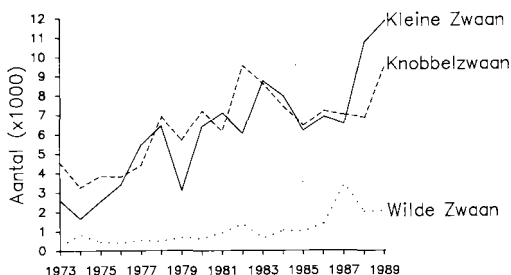
selmeer en een groot deel van de Waddenzee niet werden geteld, zijn de vastgestelde aantallen van Toppereend en Eidereend eveneens aan de lage kant. In werkelijkheid zullen er zeker meer vogels aanwezig zijn geweest.

De Bergeend, die in ons land sterk reageert op winterse omstandigheden en in zachte winters altijd talrijk is, werd minder gezien dan in januari 1988. Van het landelijke totaal (45 000) verbleef 80% in het Waddengebied.

De Kleine Zwaan bereikte een nieuw maximum van 12 000 vogels, 1100 meer dan bij de telling van 1988. Veel van deze vogels verbleven vooral in NW-Overijssel, de polders langs de randmeren in Gelderland en Utrecht, en langs de Grote Rivieren. Ook van de Knobbelzwaan werd een nieuw record-aantal geteld (9600). Dit zijn er 2700 meer dan in januari 1988, maar ten opzichte van de laatste telling met uitzonderlijk grote aantallen (januari 1983, 8600 vogels) zijn het er slechts 1000 meer. Het aantal Wilde Zwanen dat ons land bezocht (2000), was gelijk aan dat in de eveneens zachte winter van 1988. Vooral in de IJsselmeerpolders, in het Waddengebied, langs de Grote Rivieren en in Friesland werd deze soort aangetroffen. De aantalsontwikkeling bij de zwanen sinds 1973 is weergegeven in figuur 4.

Internationaal belangrijke concentraties

Op basis van de meest recente populatieschattingen (Monval & Pirot 1989) is een overzicht gemaakt van de gebieden waarin voor een of meer soorten 1% of meer van een trekwegpopulatie voorkwam (tabel 2). De 1%-norm is een maat om de internationale betekenis van waterrijke gebieden voor watervogels aan te duiden. In totaal werd in 44 gebieden de 1%-norm voor één vogelsoort overschreden, in drie gebieden voor twee soorten, in één gebied voor drie soorten en in één gebied voor vier soorten. Dit laatste was het geval in de Oostvaardersplassen met vijfmaal de norm voor de Wintertaling, tweemaal voor de Tafelend en eenmaal voor de Kuifeend en de Slobeend. Voor Smient (figuur 5) en Kleine Zwaan (figuur 6) werd

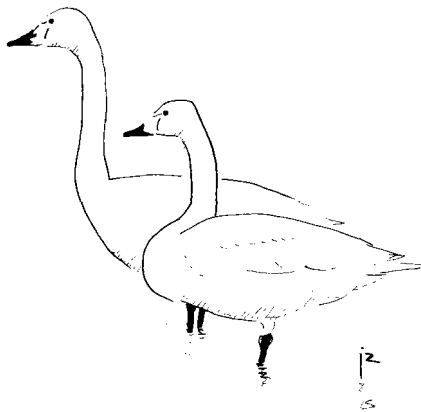
Figuur 4. Aantallen Wilde Zwanen, Kleine Zwanen en Knobbelzwanen in Nederland, januari 1973-89. *Numbers of Whooper, Bewick's and Mute Swans in The Netherlands, January 1973-89.*

Tabel 2. Overzicht van gebieden waar ten minste 1% van een trekwegpopulatie van een soort werd overschreden. *List of areas where waterfowl species exceeded 1% level in The Netherlands in January 1989 (aantal malen = number of times).*

Gebied Area	Provincie Province	Aantal malen 1%-norm	Gebied Area	Provincie Province	Aantal malen 1%-norm
Dollard	Gr	Smient 2x	Eempolder	U	Kleine Zwaan 5x
Schiermonnikoog	Fr	Bergeend 2x	Lemmer-Kamperhoek	Fl	Kleine Zwaan 2x
		Slobeend 1x	Oostvaardersplassen	Fl	Wintertaling 5x
Ameland	Fr	Smient 2x			Tafeleend 2x
Terschelling	Fr	Smient 3x			Kuifeend 1x
		Pijlstaart 3x			Slobeend 1x
Harlingen-Zurich	Fr	Toppereend 3x	Oost en Zuid Flevoland	Fl	Kleine Zwaan 1x
Zwarte Haan-Holwerd	Fr	Bergeend 2x	Ketelmeer	Fl	Kuifeend 1x
Holwerd-Paesens	Fr	Bergeend 6x	Texel	NH	Slobeend 5x
Anjumer Kolken	Fr	Smient 2x			Smient 3x
Groote Wielen	Fr	Smient 2x			Kleine Zwaan 3x
Terkaplester Poelen	Fr	Smient 6x	Wieringen	NH	Slobeend 3x
Lindevallei-West	Fr	Kleine Zwaan 2x	Den Oever-Medemblik	NH	Toppereend 21x
Oude Venen	Fr	Smient 5x	Wieringermeer	NH	Kleine Zwaan 1x
Haskerveenpolder	Fr	Smient 1x	Schardam-Edam	NH	Smient 1x
Afsluitdijk	Fr/NH	Toppereend 1x	Polder Zeevang	NH	Smient 3x
Polders Blankenham	O	Kleine Zwaan 5x	Eilandspolder	NH	Smient 2x
Blokzijl-Vollenhoven	O	Kleine Zwaan 1x	Oostzanerveld	NH	Smient 2x
Polder Mastenbroek	O	Kleine Zwaan 4x	Varkensland	NH	Smient 1x
Staphorst-Rouveen	O	Kleine Zwaan 1x	Amsterdam-Monnickendam	NH	Smient 2x
Kamperveen-Haatland	O	Kleine Zwaan 1x	Mooie Nel	NH	Krakeend 1x
Zutphen-Deventer	Gld	Kleine Zwaan 2x	Bullewijkerplas	NH	Smient 2x
Polder Oosterwolde	Gld	Kleine Zwaan 4x	Bakkerswaal	ZH	Slobeend 2x
Putterpolder	Gld	Kleine Zwaan 2x	Slidrechtse Biesbosch	ZH	Kleine Zwaan 1x
Polder Arkemheen	Gld	Kleine Zwaan 6x	Grevelingen	ZH/Z	Middelste Zaagbek 1x
Nuldernauw-Eemmeer	Gld/U	Smient 3x	Yerseke-Kreekkrak	Z	Pijlstaart 3x
		Nonnetje 1x	Markiezaatsmeer	Z/NB	Krakeend 3x
Bikkerspolder-de Haar	U	Kleine Zwaan 1x	Hedel-Ravenstein	NB/Gld	Kleine Zwaan 1x
Polder Zeldert	U	Kleine Zwaan 2x			

Figuur 5. Gebieden waar de 1%-norm voor de Smient in januari 1989 een of meer malen werd overschreden. *Areas where at least 1% of the flyway population of Wigeon was counted in January 1989.*

Figuur 6. Gebieden waar de 1%-norm voor de Kleine Zwaan een of meer malen werd overschreden. *Areas where at least 1% of the flyway population of Bewick's Swan was counted in January 1989.*

de norm het vaakst overschreden. Het blijkt dat dit vooral rond het IJsselmeer, in Noord-Holland en Friesland, en in het Waddengebied voorkwam. Bij de overige watervogelsoorten verdienen concentraties van 14 000 (zesmaal de norm) Bergeenden tussen Holwerd en Paesens en 32 000 Toppereenden (21 × de norm) op het IJsselmeer tussen Den Oever en Medemblik een speciale vermelding.

Summary

This paper deals with the results of the waterfowl census in The Netherlands in January 1989 (fig. 1, 2, tab. 1). The total number of waterfowl counted amounted to 1 518 000 birds of 28 species in 590 areas. The number of Wigeon (585 000) was the largest ever recorded for the species since 1966 (fig. 3). Mallard (345 000) and Coot (211 000) were also abundant. Other species with relatively large numbers were Teal (61 000) and Shoveler (8800).

A synopsis is given of the population size of wintering Mute Swan, Whooper Swan en Bewick's Swan for the period 1973-89 (fig. 4). The numbers of all swan species have increased markedly during this period, particularly those of Bewick's and Whooper Swans.

In 1989, 49 areas held one or more species with at least 1% of the NW-European flyway population (fig. 5, 6, tab. 2).

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. 1979-81 (in serie). Verslag van de watervogeltellingen in januari en maart 1978-80. Watervogels 4: 48-72, 5: 43-64, 6: 95-118.
- 1983-90 (in serie). Watervogeltellingen in januari 1982-88. Limosa 56: 249-257, 58: 23-26, 59: 33-37, 59: 183-188, 61: 27-32, 62: 75-80, 63: 65-69.
- VAN DEN BERGH L. M. J. & SCHÄFFNER B. E. 1977. Verslag van de watervogeltellingen in de jaren 1972 t/m 1974. Watervogels 2: 119-143.
- VAN DEN BERGH L. M. J., SCHÄFFNER B. E. & SMIT J. J. 1978. Verslag van de watervogeltellingen in de jaren 1975 t/m 1977. Watervogels 3: 43-71.
- MONVAL J.-Y. & PIROT J.-Y. 1989. Results of the IWRB International Waterfowl Census 1967-1986. (Special publication 8) International Waterfowl and Wetlands Research Bureau, Slimbridge.

L. M. J. van den Bergh, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Postbus 9201, 6800 HB Arnhem

Aanvaard voor opname 3 september 1990

